

Transcultural Aspects in the Translation Process

Des aspects de la transculturalité dans le processus de traduction

Aspecte ale transculturalității în procesul de traducere

Virginia POPOVIĆ

Universitatea din Novi Sad, Serbia, Facultatea de Filosofie, Departamentul de Românică,
virginiapopovic@yahoo.com

Abstract

This work deals with the translations of the well known Romanian literary works into Serbian language, as well as with the translations of Serbian works into Romanian language. Before nineteen sixties, Serbian literary circles were not familiar with the greatest literary works of Romanian literature. At the end of twentieth century, there were more and more translations of Romanian works, thus today, Serbian readers have a very rich collection of Romanian literature pieces translated into Serbian. Besides prose, poetry and theatre plays, Romanian literary critics and essays have been translated in recent years. This work deals with belletristic literature from its appearance in Serbia in 1940. until today.

Résumé

L'article recherche des aspects des traductions roumano-serbes et serbo-roumaines des œuvres connues des écrivains roumains et serbes. Avant les années 1960, le public serbe n'était pas très familier à un grande partie de la littérature roumaine. C'était à la fin du 20e siècle, par les efforts des intellectuels de Voïvodine, que la traduction des œuvres littéraires a commencé, pour qu'aujourd'hui unes des plus remarquables ouvrages des écrivains roumains soient traduites en Serbie, et vice versa, que les mieux connus écrivains serbes soient traduits dans la Roumanie. À côté de la prose et de la poésie, on traduit aussi des ouvrages scientifiques, des essais et du théâtre. Le présent article est concentré surtout sur les livres de prose et de poésie roumains et serbes qui ont créé un pont de liaison culturelle entre les deux pays voisins.

Rezumat

În lucrare se cercetează unele aspecte ale traducerilor româno-sârbe și sârbo-române ale unor opere cunoscute ale scriitorilor români și sârbi. Înainte de anii șaizeci ai secolului trecut, publicul sârb nu a fost prea încunoscut cu o parte mare din literatura română. La sfârșitul secolului XX, prin străduința unor intelectuali din Voivodina, începe traducerea operelor literare pentru ca în ziua de azi în Serbia să fie traduse unele dintre cele mai de seamă lucrări ale scriitorilor români și invers, în România sunt traduși cei mai cunoscuți scriitori sârbi. Pe lângă proză și poezie, se traduc și lucrări științifice, eseuri și teatru. Lucrarea de față se concentrează mai mult pe cărțile de proză și poezie românești și sârbești care au făcut o punte de legătură culturală între două țări vecine.

Key words: Romanian literature, Serbian literature, translation, novel, poetry.

Mots clés: traduction, littérature roumaine, littérature serbe, roman, poésie

Cuvinte cheie: traducere, literatura română, literatura sârbă, roman, poezie

I. Introducere

Profesorul universitar din Sibiu, Horst Schuller afirmă la o conferință internațională că termenul de transculturalitate se referă la procesul reciproc de interferare a diferitelor culturi.

Adeseori se vorbește în discursul cultural și politic de multiculturalitate (pluriculturalitate) sau interculturalitate. Pentru traducător – definit metaforic dintotdeauna ca un călător prin spații și timpuri, bun cunoscător al limbii, iar în termeni de specialitate ca mijlocitor între culturi, specialist în comunicare, limbajul joacă în procesul de comunicare inter- și transcultural un rol esențial, deoarece fiecare cultură în parte se exprimă prin limbă. În cadrul acestei comunicări culturale traducerile ocupă un loc important. Raportate la cultura română, eseurile care tematizează morfologia culturii aparținând lui Emil Cioran și Constantin Noica, interpretările din punctul de vedere al istoriei religiilor ale lui Mircea Eliade, romanele lui Milorad Pavić și ale lui Miloš Crnjanski, mai apoi publicațiile istorice și poezia fac parte din categoria textelor-cheie în traducerea româno-sârbă. Unele dintre aceste texte reprezintă miturile relevante pentru cultura română și sârbă. Cum stau lucrurile din cealaltă perspectivă mai puțin cercetată, cea a confluențelor sârbo-române: există, spre exemplu, dovezi ale autorilor sârbi care au fost inspirați sau au fructificat conștient aceste contacte? Dovezile se pot descoperi în primul rând pe tărâmul literaturii de factură pluri-, inter- și transculturală ale minorității sârbe din România în teme, motive, personaje, bilingvism/multilingvism, relevanța traducerilor. Privite din exterior traducerile în românește ale romanelor, poemelor, nuvelor, descrierilor de călătorie, ale textelor revelatoare de alteritate, dar și studiile din istoria culturii naționalității române din Voivodina care reliefează fenomene, raporturi și personaje autohtone constituie pentru români un factor de reflecție asupra propriei identități. Traducătorul bi- sau multilingvist este un individ cu competență și formație transculturală. Mulți traducători români și sârbi au dovedit mai mult decât competență bilingvă și biculturală. Locul ocupat de literatura română în traducerile sârbești a fost cercetat pe baza antologiilor de poezie editate.

Treceri în revistă ale traducerilor din literatura română, efectuate ca studii de receptare, comentarii periodice și liste bibliografice dovedesc că majoritatea titlurilor românești sunt traduse în sârbă din franceză sau engleză. Ceea ce putem să precizăm este că traducerile din sârbă nu s-au efectuat prin filieră croată sau a uneia din limbile din ex-Iugoslavia. „Abordarea amplei și controversatei probleme a traducerilor dintr-o limbă în alta nu este o întreprindere facilă, ci, dimpotrivă, presupune multiple și complexe dificultăți sesizate, de altfel, de majoritatea cercetătorilor care au abordat-o anterior. Prin intermediul traducerilor se construiesc valoroase punți spirituale peste imense goluri de cunoaștere, popoare și culturi se apropie, se interferează și se îmbogățesc reciproc. Așa cum este foarte bine cunoscut, traducerile constituie principala modalitate de apropiere față de un scriitor străin; numai prin intermediul lor diversitatea creativă a omenirii se face cunoscută și devine fecundă într-o altă arie lingvistică și într-un nou mediu receptor”[1]. Noțiunea de traducere include o întregă gamă de lucrări, începând de la transpunerea într-o altă limbă a unor opere literare de un rang universal, la traducerea cărților de știință, până la traducerile necesare uzului zilnic în mass-media și în alte sectoare ale activității umane. Traducerile, în cele mai multe cazuri stau la baza unei limbi așa cum este cazul limbii române, ale cărei prime monumente scrise sunt traduceri din slava veche. Relațiile culturale româno-sârbe depind decisiv de relațiile politice dintre cele două țări, Serbia și România. Ambele țări se găsesc într-o perioadă de tranziție economică, culturală, socială, și depun eforturi mari pentru redefinirea pozițiilor în actuala conjunctură, „în primul rând est-europeană și apoi europeană, în sens mai larg” [2].

Raporturile speciale dintre România și Iugoslavia, respectiv Serbia, au făcut, printre altele, ca interesul pentru studiul reciproc al limbilor sârbă și română să fie manifest în sferele militare în anii '30 ai secolului al XX-lea. În 1937, „Tipografia Românească” S.A. - Ploiești publică un ghid de conversație intitulat *Conversațiuni româno-iugoslave cu gramatică-dicționar și expresiuni tehnice militare / Konverzacija jugoslovensko-rumunska sa gramatikom-rečnikom i vojničkim tehničkim izrazima* (cu titlul în ambele limbi), în prefața căruia autorii, Radovanović-Obrenović, scriau: „Pentru a se cunoaște și a se apropia cât mai bine două popoare amice și aliate, Români și Iugoslavi, am găsit de cuviință să tipărim prezenta lucrare, prima de felul acesta, foarte practică și îndeajuns completă; care introduce pe cetitori foarte ușor și repede într-una sau într-altă limbă. Pe lângă

conversațiuni, gramatică și dicționar, sunt introduse separat, expresiunile tehnice militare în ordine alfabetică, foarte utile pentru persoane militare.”[3]

În anul următor (1938), tipografia Ministerului Armatei și Marinei de la Belgrad a publicat, sub impulsul unor „legături oficiale de alianță”[4], așa-numitul *Dicționar militar iugoslavo-român și român-iugoslav / Vojnički rečnik jugoslovensko-rumunski i rumunsko-jugoslovenski* (cu titlul în ambele limbi), ai cărui autori sunt Uglješa Mihajlović și Adrian Ianovici, doi ofițeri, lexicografi amatori. În partea introductivă sunt cuprinse, pe scurt, istoria popoarelor iugoslave și cea a poporului român, cu text comparat în ambele limbi; urmează apoi gramatica limbii „iugoslave” pentru români, respectiv cea a limbii române pentru iugoslavi (această parte introductivă, inclusiv prescurtările, cuprinde 126 de pagini din totalul celor 538, plus 10 pagini de îndreptări textuale). Partea *româno-iugoslavă* conține circa 230 de pagini cu peste 9.000 de cuvinte și este orientată cu precădere spre terminologia militară.

II. Aspecte ale traducerilor româno-sârbe

În perioada interbelică a existat, la poporul român la fel ca la popoarele iugoslave, o orientare spre marea literatură universală, mai târziu au apărut tendințe de apropiere reciprocă și orientare spre literaturile popoarelor balcanice. Acesta este un lucru firesc, mai ales atunci când este vorba despre popoarele vecine apropiate prin istorie și cultură. Până la jumătatea secolului trecut, cititorilor români abia că le erau cunoscuți scriitorii sârbi cum sunt Laza Lazarević și Jovan Dučić, mai târziu în perioada postbelică, în România în tiraj mare au fost editate operele scriitorilor Radoje Domanović, Branislav Nušić (ale cărui opere dramatice, *Doamna ministru* și *Familia îndoliată*, sunt prezentate pe diferite scene de teatru). La fel, Branimir Ćosić, Branko Ćopić, Vasko Popa, în ultimul timp chiar cu mai multe opere în aceeași perioadă, sunt prezenți Ivo Andrić, Borislav Pekić, Nikola Milosević, Milorad Pavić, etc.

O situație similară a fost și în Serbia, publicul cititor sârb prima dată a luat cunoștință de operele românești în momentul apariției unei antologii a Laposavei Pavlović, apărută în anul 1940. Dintre scriitorii cei mai de seamă din literatura română au fost traduși, în perioada interbelică, Liviu Rebreanu și Panait Istrati, tradus din limba franceză de Živojin Živojnović[5] (*Codin* și *Chira Chiralina*). Mai târziu, în librăriile sârbești, într-o perioadă relativ scurtă, apar Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu. În teatre s-au pus în scenă comediile lui Caragiale și ale lui Tudor Mușatescu (la Teatrul Național Sârb din Novi Sad și teatrul „Sterija” din Vârșeț). Comedia lui Mușatescu *Titanic vals* a fost prezentată și de Teatrul Maghiar din Subotica, iar teatrul de amatori din Zrenjanin, „Medač”, a câștigat cu această comedie și placheta de aur la un concurs al teatrelor iugoslave de amatori pe insula Hvar, în Croația.

La fel au apărut și zeci de antologii, romane, scrise de autori clasici sau contemporani, în traducere românească sau sârbească și publicate în tiraj mic pentru un public mai restrâns (pentru apartenenții minorității sârbe din România sau pentru apartenenții minorității române din Serbia), în Editura pentru Literatură din București (unele cărți sunt tipărite și la Timișoara), și la Editura „Libertatea” din Vârșeț (mai târziu la Panciova). În ultimii ani ai secolului trecut, situația în Serbia se schimbă din punctul de vedere al operelor române traduse în limba sârbă. Se traduc romanele *Ciuleandra* de L. Rebreanu (Editura Rad din Belgrad) și *Creanga de aur* (*Златна грана*) de Mihail Sadoveanu la Editura Nolit din Belgrad, în 1966. Mai apar în limba sârbă *Baltagul* (*Освета*) de Mihail Sadoveanu, *Jocul cu moartea* (*Игра са смрћу*) de Zaharia Stancu, nuvelele lui Mircea Eliade: *O noapte la Serampore* / (Српска књижевна задруга, Београд, 1999), antologia de eseuri și nuvele *Symbolismul, sacrul și artele* (*Симболизам, свето и уметности*) (Гутембергова галаксија, Крушевац, 2006), *Columna fără de sfârșit* (*Бескрајни стуб*) (КОВ, Вршац, 2001), *Taina doctorului Honigberger și alte nuvele* (*Тажна доктора Хонигбергера и друге новеле*) la Editura „Paideia” din Belgrad în anul 2002[6]. Din franceză e tradus Emil Cioran și anume *Istorie și utopie* (*Историја и утопија*) (Алеф, Чачак, 1987), *Pe culmile disperării* (*Крик безнађа*) (Октоих, Подгорица, 2001), *Lacrimi și îngeri* (*Сузе и свеци*) Братство-Јединство, Нови Сад, 1989), *Țara mea* (*Моја земља*) (КОВ, Вршац, 1998), *Despre neajunsul de a te fi născut* (*О*

незгоди бити рођен) (Београд, 1999), *Кратак преглед распадања* (Матица српска, Нови Сад, 1972), *Sfârtecare* (Черечење), *Silogismele amărăciuni* (Силогизми горчине), *Mărturisiri și anateme* (Признанја и анатеме) (Светови, Нови Сад, 1995). Din limba română este tradus Dumitru Radu Popescu – *Duios Anastasia trecea* (Анастасијин жалан беше ход) (*Književne novine*, Belgrad, 1988) în traducerea lui Adam Puslojić și Vojislav Stojanović. În anul 2008 a fost publicată comedia *O scrisoare pierdută* (*Изгубљено писмо*) la Editura KOV. Tot la această editură au apărut și operele lui Eugen Ionescu *Omul sub semnul întrebării* (*Човек под знаком питања*), *Căutarea intermitentă* (*Испрекидано трагање*), *Englezește fără profesor* (*Енглески без професора* -1997), *Viața grotescă și tragică a lui Victor Hugo* (*Гротескни и трагични живот Виктора Игоа* - 2006), apoi cartea Martei Petreu Ionescu *în țara tatălui* la Editura KOV în anul 2011.

Mihai Eminescu a fost tradus mai întâi de Radu Flora în 1989 *Luceafărul* (*Вечерњак*), (KOV, 1989), iar mai târziu, în anul 2000, Milan și Ileana Nenadić au publicat volumul *Luceafărul și Scrisorile* (*Вечерник & Писма*) la Editura Libertatea. Tot în același an, la București, a apărut un alt volum bilingv - *Mihai Eminescu* (*Михај Еминеску - Opere alese*) în traducerea Octaviei Nedelcu și a lui Ioan Flora. Volumul de eseuri și critică literară al lui Eugen Simion sub titlul *A obosit demonul teoriei* (*Уморан је демон теорије*), (*Apostrof*, Belgrad, 2004) în traducerea lui Adam Puslojić.

Despre calitățile literare ale lui Nichita Stănescu cititorii au putut să-și facă o părere încă din 1971, când la *Bagdala* din Kruševac a apărut placheta de versuri *Неречи* (*Necuvintele*). Tot în același an îi apare în limba sârbă și volumul de poezii *Belgradul în cinci prieteni* (*Београд у пет пријатеља*). În anul 1973 a apărut volumul *Chemarea numelui* (*Дозивање имена*), iar în 1980 - *Starea poeziei* (*Стање поезије*). Editura *Književne novine* din Belgrad, în anul 1984 publică în cadrul bibliotecii *Мандрагора*, versurile lui Eminescu în traducerea lui Adam Puslojić, iar la Vârșeț, în anul 2007, a apărut un volum de versuri al lui Nichita Stănescu, în traducerea lui Petru Cârdu *Муња и хладноћа*. Tot Petru Cârdu a tradus și poeziile lui Urmuz pe care le-a încadrat în volumul de poezii cu același nume *Urmuz* (Editura KOV 2011). Volumul bilingv al lui Ion Minulescu a apărut în limba sârbă în traducerea lui Mihai Avramescu la Editura *Libertatea* în anul 2003 cu titlul *Acuarelă/ Акварел*. În anul 1975 a apărut primul volum de poezii ale lui Lucian Blaga în limba sârbă, *Cereasca atingere* (*Небески додир*), iar în anul 1978 Adam Puslojić a publicat în România o carte bilingvă cu titlul *Patru poezi. Arghezi, Vakovića, Barbu, Blaga* (*Четири песника. Аргеши, Баковија, Барбу, Блага*). În anul 2008 a apărut un nou volum de poezii ale lui Lucian Blaga în traducerea Ofeliei Meza și a Mariei Nenadici. Marin Sorescu este tradus de Adam Puslojić în 1969 și publicat la Kruševac sub titlul *Живот у точку* iar mai târziu, în 1993, este publicat la Novi Sad în volumul *33 de poezii* (*33 песме*) în traducerea lui Milan Uzelac. În anul 1979 a apărut prima dată în traducere sârbească și George Bacovia, volumul de poezii *Plumb* (*Олово*), în traducerea lui Adam Puslojić. Volumul de poezii *Acuarium* (*Акваријум*) al lui Ștefan Augustin Doinaș a apărut la Editura KOV din Vârșeț în anul 1982, la fel și volumele *Băutor de rouă* (*Пижач росе*) în 1990. Volumul lui Doinaș *Născut în Utopia* (*Рођен у Утонију*) a apărut la Editura *Rad* din Belgrad în 1994. Au mai apărut în limba sârbă și volumele de poezii ale Anei Blandiane *Martorii/ Сведоци* (1993) la Editura KOV și volumul de proză *Потреба за причом* (2000) la Editura *Arca* din Smederevo. În același an, 2000, a apărut și volumul de poezii al lui Gellu Naum *Culoarea visului* (*Боја сна*) (Ed. *Rad* din Belgrad). Au mai ieșit de sub tipar și romanele *Saludos* (*Салудос*) de Alexandru Ecovoiu (2007) și *Antonia* (*Антонија*) de Eugen Uricariu. Mircea Dinescu este prima dată tradus în 1997 de Adam Puslojić *Пијанство с Марском*, volum apărut la Editura *Apostrof* din Negotin, iar apoi volumul *Vindecat de revoltă: poezii alese/Izlečen od pobune: izabrane pesme*, publicat la Editura Institutului Cultural al Voivodinei în traducerea lui Milan și Ileanei Nenadić.

În ultimul timp la Editura Libertatea din Panciova apar mai multe traduceri de excepție care contribuie la cunoașterea mai mare a literaturii române din partea studenților sârbi care studiază limba română și a tuturor care sunt interesați de proza și poezia românească. Astfel, anul trecut a apărut de sub tipar o antologie de proză românească scurtă din secolul XX, cu selecția și traducerea

în limba sârbă realizate de Nicu Ciobanu intitulată *În apropiere de ViŃlaim și Antologia de poezie nouă românească* în traducerea lui Ioan Radin Peianov. Antologia a apărut la Editura *Fondul Europa*, la ediția Paralele în anul 2010.

Pe de altă parte, încă din secolele XVII și XVIII, în România au pătruns date și informații despre sârbi, mai ales în cronicile moldovene și muntene. În secolul al XIX-lea, Gheorghe Asachi, Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Bălcescu, Alexandru Odobescu și alții scriu despre Serbia și despre teritoriile ei ocupate. În perioada interbelică, în România a fost tipărită o carte de reportaje culturale și literare despre Iugoslavia (P. Pascu, H. Liman, C. Sârbu, V. Brădeanu). În România, în ultimii ani s-au înmulțit însemnat traducerile din scriitorii sârbi. „Literatura nu este o reflecție înaltă a culturii unui popor, nici numărul mare de scriitori, ci nivelul intelectual al locuitorilor unei țări”, a declarat marele prozator sârb Miloš Crnjanski într-un interviu. Ultimele decenii au fost decisive pentru cunoașterea literaturii sârbe în spațiul cultural român[7].

III. Aspecte ale traducerilor sârbo-române

În ultimii anii, în România se pot găsi în librării cărți ale unui număr mare de scriitori sârbi traduși în limba română. Ca de exemplu: Milorad Pavić: *Partea lăuntrică a vântului* (*Унутрашња страна ветра*), *Dicționarul khazar* (*Хазарски речник*), *Peisaj pictat în ceai* (*Предео сликан чајем*) (Editura *Artemis*, 1988), *Ultima iubire la Țarigrad* (*Последња љубав у Цариграду*) (1994); *Teatru pe hârtie* (*Позориште од хартије*) (Editura *Humanitas*, 2007), *Iubirea scrisă-n stele. Mantia de stele – Ghid astrologic de ghicit* (*Звездани плашт. Астролошки водич за неупучене*)(2008). În variantă românească au ieșit de sub tipar și următorii autori: Miodrag Bulatović– *Cocoșul roșu zboară spre cer* (*Црвени петао лети према небу*) (Editura *Univers*, 1978); Miloš Crnjanski *O picătură de sânge spaniol* (*Кап шпанске крви*) (Editura *Univers*, 1983), *Stražilovo* (2007), *Jurnal despre Čarnojević* (*Дневник о Чарнојевићу*), *Lirica Itacăi* (*Lirika Itake*)-Editura *Brumar*, 2007, în traducerea lui Ioan Radin Peianov; *Seobe/ Migrațiile* (Editura de Vest, 1992, traducere D. Baiski, O. Nedelcu); Ivo Andrić – *E un pod pe Drina* (*На Дрини њунрија*), Borisav Stanković – *Sânge tulburat* (*Нечиста крв*), Nikola Milošević - *Cutia din lemn de nuc* (*Кућа од ораховог дрвета*) (Ed. *Niculescu*, 2004) și multe altele.

Poetul și traducătorul Petru Cărdu afirmă într-un interviu publicat în revista „România literară” că „datoria fiecărui creator care cunoaște o limbă străină [este] să transpună în limba aceasta poezia unuia ori a mai multor confrăți de-ai săi. Mi-a zis mai deunăzi un prieten că sunt un caz special, întrucât traducând adesea, o fac din limba mea maternă într-o altă limbă, din română în sârbă. De altfel, traducerile nu se fac dintr-o limbă într-alta, ci dintr-o cultură într-alta. De aceea mă întreb mereu cum se traduce vorbirea Carpaților în graiul muntelui Kopaonik. Ca să fac acest lucru, sunt nevoit să uit limba maternă (ceea ce e totuși imposibil), dar imposibil ar fi s-o facă altul. Există situații când cuvintele se amestecă și se confundă între ele. Și care e atunci soluția? A îmbrățișa una dintre aceste limbi, pe care s-o vorbești pentru o situație concretă (limba română) și a da aripi limbii lui Miloš Crnjanski, Momčilo Nastasijević, Laza Kostić”[8]. Astfel ajungem la Milan Kundera și la citatul său celebru: „gândirea comună europeană este opera colosală a traducătorilor. Fără traducători nu ar exista Europa, nu ar exista literatura mondială. Fără traducători eu nu l-aș fi citit pe Cervantes, iar dumneavoastră pe Kafka. Traducătorii sunt de o mie de ori mai importanți decât deputații din Parlamentul European”[9].

IV. Concluzii

Misiunea traducătorului este una dificilă. Un text expresiv tradus, trebuie să producă același efect estetic asupra publicului-receptor ca în limba din care provine. Traducerea este o practică hermeneutică, nostalgia perfecțiunii e firesc să înmulțească versiunile traducerilor, fiecare străduindu-se să transpună cât mai adecvat opera dintr-un limbaj într-altul. În Serbia, o perioadă îndelungată nu s-au tradus operele scriitorilor români în limba sârbă din mai multe motive: lipsa unor traducători bilingvi buni, care cunosc bine și limba română și limba sârbă, situația politică precară de la sfârșitul secolului trecut care a făcut imposibilă înmulțirea traducerilor din punct de

vedere material. În ultimii ani se simte o înflorire bruscă a traducerilor operelor literare din limba română în limba sârbă și invers. Promovarea literaturii române în spațiul sârb și a literaturii sârbe în spațiul cultural român o fac tot mai mult revistele științifice în format carte dar și în format electronic, dar și includerea lor în mai multe baze de date internaționale. Internetul a facilitat procurarea acestor cărți prin e-shopuri și cărți în format electronic. Bibliotecile universitare, în ultimul timp fac posibila procurare a acestor cărți prin biblioteci digitale și printr-o tot mai mare colaborare între cele două state din punct de vedere cultural.

*Lucrarea este realizată în cadrul proiectului *Jeziци i kulture u vremenu i prostoru*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul de Educație și Știință din Serbia.

Referințe bibliografice

[1] Pioariu, Rodica, *Despre traducerea lui Caragiale în engleză*. Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica, nr. 3, 2002, p. 247-254.

[2] Gătăianțu, Pavel, *Balastologie*. Libertatea, Pančevo, 2005, 40

[3]

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:Jm2jdCtNHBMJ:www.unibuc.ro/studies/Doctorate2008Noiembrie/Diaconescu%2520Vasile%2520-%2520Terminologia%2520Militara%2520in%2520Limbile%2520Sarba%2520si%2520Romana/T_EZA/4_Introducere.doc.doc+&hl=sr&gl=rs&pid=bl&srcid=ADGEESiLEn3wT87DWSFbsbDBqrD6j63cCgV0_9LMRcwx7bOubftzlaGmlvItlNS7e-bpp25WfEoJeYfo_NDagdroJ7qpEQ47Sc4Q4Izz44aONOVgzvTI13qG36nJ_kZsm90-zGf4WV1T&sig=AHIEtbTD9yeOYFiYr98bsin6jW1ogKscOQ&pli=1

[4] Flora, Radu, Cuvânt introductiv și *Prefață* în *Dicționar român-sârbocroat*, Casa de editură și presă „Libertatea”, Pančevo, 1969 [RSHR].

[5] Publicată de Editura Kultura din Belgrad în anul 1962. O altă traducere a *Chirei Chiralina*, de data aceasta din română în sârbă, a apărut la KOV din Vârșeț în 1999.

[6] Alte opere ale Eliade traduse în limba sârbă sunt: *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazei (Шаманизам и архајске технике екстазе)*, *Istoria credințelor și ideilor religioase (Историја веровања и религијских идеја)*, *Ghid prin religiile lumii (Водич кроз светске религије)*, *Sfântul și profanul (Свето и профано)*, *Imagini și simboluri (Слике и симболи)*, *Od kamenog doba do Eleusinskih misterija*, (Ed. „Pросвета”, Belgrad, 1991), *Od Gaутаме Буде до тријумфа хришћанства*, („Просвета”, Belgrad, 1991), *Od Мухамеда до Реформације*, („Просвета”, Belgrad, 1991).

[7] În acest mod, putem să evidențiem proiectul Editurii *Crnica* din Iași, sprijinit de Ministerul Culturii. Este vorba de colecția „Cuvântul care unește”, unde au apărut două volume de *Metafore românești din Iugoslavia*, ediție îngrijită de Catinca Agache și Valeriu Stancu.

[8] Giura, Mirela, *Interviu: Petru Cârdu*. „România Literară”, nr. 38, 2008, http://www.romlit.ro/petru_crdu

[9] <http://oanabazavan.wordpress.com/tag/ziua-internationala-a-traducatorului/>

Bibliografie

Bărbulescu, I (1912). *Relations des Roumain avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie*. Iași.

Dan, Mariana, L. Pavel (2003). *Развој румунске књижевности од првих писаних споменика до постмодернизма*. Belgrad: Institutul de Editare a Manualelor.

Diaconescu, Ion (2003). *Antologia poeziei românești din Serbia*. Pančevo: Libertatea.

Dejan, Ion (1988). *Cercetarea continuă*. Novi Sad: Editura Libertatea.

Eco, Umberto (2008). *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere*. București: Editura Polirom.

- Gavrilović, Nikola (1997). *Срби и Румуни: српско-румунске везе кроз векове*. Belgrad-Novi Sad: Institutul de Editare a Manualelor și Prometej.
- Gămulescu, Dorin (1974). *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*. București-Pančevo.
- Gătăianțu, Pavel (2005). *Balastologie*. Pančevo: Libertatea.
- Giura, Mirela (2008). *Interviu. Petru Cârdu*. "România literară". București.
- Jeanrenaud, Magda (2006). *Universaliile traducerii. Studii de traductologie*. Iași: Editura Polirom.
- Lovinescu, Eugen (*). *M. Sadoveanu. Critice*. Vol I. București:Editura Socec.
- Manolescu, Nicolae (1975). *Sadoveanu sau utopia cărții*. București: Editura Eminescu.
- Meza, Ofelia (2008). *Поезија и филозофија Лучијана Благе и румунска духовност у „Филозофеме“*, Зборник радова. Novi Sad: Зборник српског филозофског форума.
- Piru Alexandru (1981). *Istoria literaturii române de la început până azi..* Букурешт: Editura Univers.
- Piru Alexandru (1980). (1980). *Mihail Sadoveanu*. Revista de istorie și teorie literară. nr. 3.
- Pioariu, Rodica (2002). *Despre traducerea lui Caragiale în engleză*. Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica, nr. 3.
- Sadoveanu, Mihail (1964). *Osveta*. Nolit: Belgrad.
- Sadoveanu, Mihail (1966). *Baltagul*. București: Editura Tineretului.
- Sanijelević, S. (1905). *Morala d-lui Sadoveanu*. București: „Curentul nou”. Nr. 1.
- Simion, Eugen (1976). *Scriitorii români de azi*. I-III. București: Cartea Românească.
- Stancu Zaharia (1967). *Igra sa smrcu*. Belgrad: Prosveta: Просвета.
- Vancu, Milan (2005). *Srpsko-jugoslovensko-rumunski odnosi kroz vekove*. Belgrad.
- Vianu, Tudor(1977). *Arta prozatorilor români*. București: Editura Albatros.
- Živković, M. (1976). *Svedočanstva o srpsko (jugoslovensko)-rumunskim kulturnim i književnim odnosima*. București.

